

แนวทางการนำข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบ
ของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินไปใช้เป็นหลักในสำนวนการสอบสวน
หรือไต่สวนและการพิจารณาทางปกครอง*

THE GUIDANCE FOR THE USE OF FACTS FROM AUDITS BY THE
STATE AUDIT OFFICE AS THE BASIS FOR INVESTIGATION
OR INQUIRY DOCUMENTS AND ADMINISTRATIVE CONSIDERATIONS

สุรนต์ ชัดียนนท์, บัณฑิต ขวโยธา

Suranont Kuttiyanont, Bandit Khwayota

คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ประเทศไทย

Faculty of Interdisciplinary Studies, Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: suranont.k@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่นำข้อเท็จจริงตามรายงานผลการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินไปใช้ประกอบในสำนวนการสอบสวน ไต่สวน หรือการพิจารณาทางปกครอง ทั้งที่มีกฎหมายกำหนดเป็นมาตรการไว้แล้ว แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ โดยมุ่งวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวทางปฏิบัติขององค์กรตรวจสอบต่างประเทศ เพื่อให้ข้อเสนอเชิงนโยบายและกฎหมายในการปรับปรุงมาตรการดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยการศึกษาตำราและวรรณกรรมทางกฎหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ควบคู่กับการวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมาย พร้อมใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ช่วยในการจัดโครงสร้าง สังเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1. การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่าแนวคิดสำคัญประกอบด้วย หลักนิติธรรม การใช้ดุลพินิจโดยชอบ ธรรมชาติปาลภาครัฐ หลักพึ่งความทุกฝ่าย และหลักความเป็นอิสระและเป็นกลาง ซึ่งสนับสนุนแนวคิดในการนำข้อเท็จจริงจากรายงานตรวจสอบไปใช้เพื่อให้เกิดความถูกต้อง โปร่งใส และเป็นธรรม 2. แม้จะมีกฎหมายบัญญัติให้นำรายงานการตรวจสอบไปเป็นส่วน

*Received: 12 July 2025; Revised: 25 August 2025; Accepted: 26 August 2025

หนึ่งของสำนวนการสอบสวนตามมาตรา 7, 88 และ 99 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2561 แต่ยังไม่มียกเว้นโทษหรือมาตรการบังคับใช้ที่ชัดเจน ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการละเลยหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงได้ 3. แนวทางจากประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ใช้กลไกการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ การติดตามผล และแรงกดดันทางสังคมอย่างเข้มข้น ซึ่งทำให้รายงานผลการตรวจสอบที่แม้จะไม่ผูกพันทางกฎหมาย แต่กลับมีประสิทธิภาพสูง ซึ่งแนวทางเหล่านี้ควรนำมาปรับใช้ในไทย ควบคู่กับการกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน

คำสำคัญ: การตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน, หลักในสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวน, การพิจารณาทางปกครอง

Abstract

This research article aims to examine the legal issues surrounding the failure to incorporate factual findings from the reports of the Office of the Auditor General of Thailand (OAG) into investigation files, inquiries, or administrative proceedings, despite existing legal provisions mandating such integration. These legal measures remain insufficient in scope and enforcement. The study focuses on analyzing relevant concepts, theories, and legal principles, including international audit practices, to formulate policy and legal recommendations for improving the effectiveness of such measures. This study employs a documentary research methodology, analyzing both domestic and international legal texts and literature, alongside comparative legal analysis, with the support of artificial intelligence tools for structuring and synthesizing information.

The findings reveal that: 1. Key concepts and theories identified include the rule of law, proper exercise of discretion, public sector good governance, the principle of hearing both sides, and the principles of independence and impartiality. These support the notion that incorporating factual findings from audit reports can enhance accuracy, transparency, and fairness in legal and administrative processes. 2. Although the Organic Act on State Audit B.E. 2561 (2018), Sections 7, 88, and 99, mandates the inclusion of

audit reports in investigation files, there remains a lack of explicit penalties or enforcement mechanisms. This legal gap can result in neglect or distortion of facts. 3. International practices from the United Kingdom, the United States, and Japan employ mechanisms such as public disclosure, follow-up procedures, and strong societal pressure. These approaches, although not legally binding, have proven highly effective. Such methods should be adapted for use in Thailand, along with the implementation of clear legal sanctions.

Keywords: Audit by the State Audit Office, Principles of Investigation or Inquiry, Administrative Consideration

บทนำ

การตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2561 มีเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและสร้างความน่าเชื่อถือแก่รายงานผลการตรวจสอบ อันนำไปสู่ข้อเสนอแนะให้หน่วยงานของรัฐนำไปแก้ไขตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) แม้รายงานดังกล่าวสามารถชี้ข้อบกพร่อง ความเสียหาย และให้ข้อเสนอแนะตามกรอบกฎหมาย แต่สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินไม่มีอำนาจสั่งการหน่วยงานของรัฐได้ เนื่องจากมิใช่ผู้บังคับบัญชาโดยตรง ทั้งนี้ หน้าที่และความรับผิดชอบเมื่อเกิดความเสียหายได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายอยู่แล้ว ทั้งยังสอดคล้องกับความเห็นของศาลปกครองที่ระบุว่า ข้อเสนอแนะของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินไม่ใช่คำสั่งทางปกครอง แต่เป็นเพียงข้อเสนอแนะตามข้อเท็จจริงที่ตรวจพบ (คำสั่งศาลปกครองสูงสุด ที่ 111/2545)

เมื่อพิจารณาตามบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งเป็นไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐ เมื่อกรณีมีข้อตรวจพบตามรายงานผลการตรวจสอบว่าการดำเนินกิจกรรม/โครงการของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวกับงบประมาณแผ่นดิน มีข้อบกพร่องหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐมีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง หรือเกิดความเสียหายต่องบประมาณของรัฐ จะมีผลผูกพันทำให้หน่วยงานของรัฐจะต้องปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามข้อเท็จจริงที่ได้รับจากรายงานผลการตรวจสอบ และในการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ ในฐานะผู้รับการตรวจภายหลังการได้รับรายงานการตรวจสอบนั้น หากมีการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะและนำข้อตรวจพบไปแก้ไข

ปรับปรุง การปฏิบัติเช่นนั้นก็จะยิ่งจะทำให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน และแสดงออกถึงความรับผิดชอบและความโปร่งใสในการบริหารงาน (สำนักวิจัย, 2567)

แต่ภายใต้เหตุผลและเงื่อนไขที่ว่าหน่วยตรวจสอบไม่ใช่ผู้บังคับบัญชา และต้องยึดหลักความเป็นอิสระและเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใด และข้อเสนอแนะตามรายงานผลการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ไม่ใช่คำสั่งทางปกครอง แต่เป็นเพียงข้อเสนอแนะตามข้อเท็จจริงที่ตรวจพบเท่านั้น หน่วยตรวจสอบจึงไม่อาจเข้าไปบังคับ กล่าวหา กล่าวโทษ หรือเป็นโจทก์หรือเป็นคู่กรณีเสียเอง ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ตรวจพบตามรายงานผลการตรวจสอบ ของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน อาจถูกนำไปดำเนินการในลักษณะบิดเบือนข้อเท็จจริง ทั้งพฤติการณ์และเอกสารหลักฐาน เพื่อช่วยเหลือมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดต้องได้รับโทษ ตัวอย่างเช่น การมีเจตนาไม่นำข้อเท็จจริงตามผลการตรวจสอบมาประกอบในการสอบสวนข้อเท็จจริง หาผู้รับผิดชอบละเมิดหรือการสอบสวนทางวินัย จนทำให้ผลการสอบสวนดังกล่าวขาดน้ำหนัก เป็นต้น ซึ่งอาจเกิดขึ้นด้วยเหตุผลหลายอย่าง เช่น เหตุผลที่แสดงถึงนัยยะที่ว่าความผิดของผู้ได้บังคับบัญชาก็ย่อมสะท้อนถึงความบกพร่องในการอนุญาต อนุมัติ หรือการบริหารของผู้บังคับบัญชา หรือในกรณีนั้นผู้บังคับบัญชาอาจเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำผิดเสียเอง หรือกรณีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสียในเรื่องที่จะพิจารณาเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง หรือผู้บังคับบัญชาอาจไม่ต้องการมีส่วนร่วมในสัดส่วนความรับผิดชอบละเมิด หรือเพราะความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ดีต่อกัน จึงไม่ต้องการให้เกิดความบาดหมางใจกันกับผู้ได้บังคับบัญชา หรือแม้แต่การมีเจตนาเพื่อช่วยเหลือผู้หนึ่งผู้ใดมิให้ต้องได้รับโทษ โดยแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์หรือทรัพย์สินอันถือเป็นพฤติการณ์ทุจริตคอร์รัปชัน (Corruption) อย่างหนึ่ง เป็นต้น (เฉลิมชัย เบญจกาญจน์, 2562)

จึงอาจกล่าวได้ว่า รายงานผลการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน จะไร้ความหมายหากปล่อยให้มีการบิดเบือนข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงพฤติการณ์และเอกสารหลักฐาน เพื่อช่วยเหลือบุคคลใดมิให้ได้รับโทษ หรือให้ได้รับโทษน้อยกว่าที่ควรจะได้รับ ดังนั้น เพื่อให้ข้อเท็จจริงตามรายงานผลการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ถูกนำไปใช้ดำเนินการตามขั้นตอนของทางราชการอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีความพยายามผลักดันให้รายงานการตรวจสอบดังกล่าว เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสอบสวนหรือไต่สวนตามกฎหมาย (สำนักวิจัย, 2567) ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาเคยมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2542 กำหนดว่า หากผลการตรวจสอบพบพฤติการณ์ที่น่าเชื่อว่าเป็นการทุจริต หรือมีการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อเงินหรือทรัพย์สินของทางราชการ ให้แจ้งต่อนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดี และแจ้ง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามกฎหมาย โดยในการดำเนินคดี ให้พนักงานสอบสวนนำรายงานการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินมาใช้เป็นหลักในการสอบสวนด้วย และในปัจจุบันมีการกำหนดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2561 ซึ่งกำหนดว่า กรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการใช้จ่ายเงินแผ่นดินมีพฤติการณ์อันเป็นการทุจริตต่อหน้าที่ จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หากเป็นกรณีที่ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินไม่มีอำนาจจะดำเนินการใดได้ ให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินแจ้งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบ และดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป โดยให้ถือว่าเอกสารและหลักฐานที่ผู้ว่าการตรวจสอบหรือจัดทำขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวน (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

แต่ถึงแม้จะมีการบัญญัติเป็นกฎหมาย กำหนดให้นำข้อเท็จจริงตามรายงานการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวนหรือการพิจารณาทางปกครอง เพื่อมิให้มีการดำเนินการในลักษณะเป็นการบิดเบือนข้อเท็จจริง ทั้งพฤติการณ์และเอกสารหลักฐาน เพื่อช่วยเหลือมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดต้องได้รับโทษ แต่มาตรการดังกล่าว ก็ยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง จึงส่งผลกระทบทำให้รายงานผลการตรวจสอบที่ตรวจพบข้อเท็จจริง อันเป็นไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของแผ่นดินนั้นเสียเปล่าหรือไร้ประโยชน์ และส่งผลเสียหายต่อบประมาณของรัฐและผลประโยชน์ของประชาชน และแม้ที่ผ่านมาจะมีการกำหนดตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน ให้มีการนำรายงานผลการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการไต่สวนและสอบสวน (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) แต่บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ยังไม่ครอบคลุมไปถึงหน่วยงานผู้รับการตรวจสอบและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และยังไม่มียกโทษเพื่อบังคับแก่กรณีที่หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งทำให้หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่สอบสวนหรือไต่สวนหรือการพิจารณาทางปกครอง อาจเพิกเฉยหรือละเลยต่อมาตรการทางกฎหมายที่บัญญัติขึ้น ส่งผลทำให้กฎหมายที่บัญญัติขึ้นนั้นขาดประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงทำการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา และต้องการชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐ ไม่หยิบยกข้อเท็จจริงจากรายงานผลการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน มาเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวนหรือการพิจารณาทางปกครอง ไม่ว่าจะโดยจงใจเพิกเฉยหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม และเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง และแก้ไขอุปสรรคทางด้านกฎหมาย เพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของรัฐต่อไป ผู้วิจัยจึงได้กำหนดประเด็น

ปัญหาวิจัยเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมาย ตลอดจนแนวทางขององค์กรตรวจเงินแผ่นดินต่างประเทศ ในการกำหนดสภาพบังคับให้นำข้อเท็จจริงจากรายงานผลการตรวจสอบ ไปใช้เป็นหลักในสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวนและการพิจารณาทางปกครอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแนวทางการนำข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ไปใช้เป็นหลักในสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวนและการพิจารณาทางปกครอง
2. เพื่อศึกษาถึงหลักกฎหมายของประเทศไทยและรูปแบบหรือแนวทางของต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ไปใช้เป็นหลักในสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวนและการพิจารณาทางปกครอง
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา รวมถึงแนวทางการกำหนดมาตรการลงโทษที่ชัดเจน สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีเจตนาไม่นำข้อเท็จจริงจากรายงานการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวนหรือการพิจารณาทางปกครอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางนิติศาสตร์แบบเอกสารเป็นหลัก โดยเน้นการศึกษา วิเคราะห์ และตีความบทบัญญัติกฎหมาย กฎหมายลายลักษณ์อักษร หลักการทางนิติศาสตร์ ตำรา เอกสาร บทความ รายงานการวิจัย และวรรณกรรมทางกฎหมาย ทั้งในและต่างประเทศ ควบคู่กับการวิเคราะห์กฎหมายเชิงเปรียบเทียบ โดยศึกษาแนวทางขององค์กรตรวจเงินแผ่นดินในประเทศพัฒนาแล้ว ได้แก่ สหราชอาณาจักร ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น เพื่อวิเคราะห์และหาข้อสรุปตามที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบรายงานพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแนวทางการนำข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ไปใช้เป็นหลักในสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวนและการพิจารณาทางปกครอง ผู้วิจัยได้นำเสนอทฤษฎีและหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 ทฤษฎีหลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของรัฐประชาธิปไตย โดยกำหนดให้การใช้อำนาจของรัฐ ต้องตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ การใช้ข้อมูลจากผลการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการประกอบดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งในเชิงการสอบสวนหรือการพิจารณาทางปกครอง เพื่อให้การตัดสินใจมีความเป็นธรรม โปร่งใส และเป็นไปตามหลักความรับผิดชอบ (Accountability) และหลักการตรวจสอบได้ (Transparency) (วรพจน์ วิศวตพิชญ์, 2562)

1.2 ทฤษฎีการใช้ดุลพินิจโดยชอบ (Proper Exercise of Discretion) โดย Paul Craig ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขสามประการ ได้แก่ (1) การตัดสินใจต้องตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง (Correct Facts) (2) การดำเนินการต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย (In Accordance with Law) และ (3) การใช้ดุลพินิจต้องมีความสมเหตุสมผลและเป็นธรรม (Reasonable and Fair) ซึ่งหากปราศจากข้อใดข้อหนึ่ง อาจทำให้การใช้อำนาจเป็นการละเมิดหลักนิติธรรม และส่งผลให้คำสั่งทางปกครองนั้นถูกเพิกถอนได้ (Paul Craig, 2021)

1.3 ทฤษฎีธรรมาภิบาลภาครัฐ (Good Governance) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยเฉพาะในระบบราชการไทยที่จำเป็นต้องยึดหลักความสุจริต โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ การนำข้อเท็จจริงจากรายงานการตรวจสอบมาใช้ในการบริหารและการพิจารณาทางปกครอง ย่อมช่วยให้กระบวนการตัดสินใจมีความชอบธรรมมากขึ้น และสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจภายใต้กรอบของกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (ณัฐชนน ศิริพงษ์สุรภา, 2564)

1.4 หลักฟังความทุกฝ่าย (Audi Alteram Partem) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในกระบวนการตรวจสอบที่ยึดถือว่าผู้ถูกตรวจสอบ ต้องมีโอกาสนำข้อเท็จจริงมาชี้แจงข้อกล่าวหา และแสดงหลักฐานก่อนมีข้อสรุปหรือคำวินิจฉัยใด ๆ หลักการนี้สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดินที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่ตรวจสอบ ต้องเปิดโอกาสให้หน่วยรับตรวจชี้แจงเหตุผลและพยานหลักฐาน เพื่อให้รายงานที่ออกมามีความน่าเชื่อถือ โปร่งใส และเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย (ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์, 2554)

1.5 หลักความเป็นอิสระและเป็นกลาง (Independent and Impartial) ของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งมีบทบาทในการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยปราศจากอคติ การไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสอบสวนหรือพิจารณาทางปกครองโดยตรงนั้น เป็นการรักษาความเป็นกลางขององค์กร

แต่ในขณะเดียวกัน รายงานการตรวจสอบก็เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่หน่วยงานรัฐสามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจทางกฎหมาย โดยเฉพาะเมื่อจำเป็นต้องมีคำสั่งทางปกครองที่อาจกระทบสิทธิของบุคคล ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังสามารถโต้แย้งหรืออุทธรณ์ต่อศาลได้ ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้ ล้วนตั้งอยู่บนหลักการตรวจสอบได้และยึดถือความยุติธรรม (ภัทรวรินทร์ บุญชู, 2562)

กล่าวโดยสรุป แนวคิดและทฤษฎีทั้ง 5 ข้อนี้ ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการนำข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินไปใช้ในการสอบสวน ใต้สวน และพิจารณาทางปกครอง ซึ่งช่วยเสริมสร้างระบบราชการที่ยึดมั่นในหลักนิติธรรม มีธรรมาภิบาล และเชื่อถือได้ในสายตาของประชาชน

2. หลักกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ไปใช้เป็นหลักในสำนวนการสอบสวนหรือใต้สวนและการพิจารณาทางปกครอง ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

การนำข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ไปใช้ในกระบวนการสอบสวน ใต้สวน หรือการพิจารณาทางปกครอง ถือเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความโปร่งใสและความเป็นธรรมในกระบวนการใช้อำนาจอรัฐ โดยหลักการทั่วไปเจ้าหน้าที่ตรวจสอบจะไม่สามารถมีบทบาทโดยตรงในกระบวนการดังกล่าว เพื่อคงไว้ซึ่งหลักความเป็นกลางและไม่แทรกแซงหน้าที่ของหน่วยงานผู้รับการตรวจสอบ อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ตรวจสอบอาจมีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้ข้อมูลหรือพยาน และสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการทางกฎหมาย ในกรณีที่เกิดความเสียหายต่อรัฐหรืองบประมาณแผ่นดิน

ในปัจจุบันประเทศไทยได้กำหนดบทบัญญัติ เพื่อส่งเสริมให้รายงานผลการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินมีน้ำหนักทางกฎหมาย โดยเฉพาะในกระบวนการพิจารณาของหน่วยงานรัฐ ดังปรากฏในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2561 ซึ่งกำหนดให้เอกสารและหลักฐานจากผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน สามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนหรือพิจารณาทางปกครองได้ ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

มาตรา 7 วรรคสอง

“ในการดำเนินการของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือหน่วยงานอื่นที่ได้รับแจ้งตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเอกสารและหลักฐานที่ผู้ว่าการ

ตรวจสอบหรือจัดทำขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือของหน่วยงานอื่นนั้น แล้วแต่กรณี”

มาตรา 88 วรรคสอง

“ในการดำเนินการของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่ารายงานและเอกสารและหลักฐานที่ผู้ว่าการจัดส่งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการไต่สวนหรือสอบสวน ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ”

มาตรา 99 วรรคหนึ่ง

“ในการพิจารณาวินิจฉัยเพื่อลงโทษทางปกครอง ให้คณะกรรมการใช้รายงานผลการตรวจสอบของผู้ว่าการเป็นหลัก แต่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงแสดงหลักฐานประกอบการพิจารณาด้วย” บทบัญญัติดังกล่าว สะท้อนเจตนารมณ์ของกฎหมายในการส่งเสริมการใช้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจน และตรวจสอบได้จากหน่วยงานอิสระมาประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐ เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ป้องกันความเสียหายจากการทุจริต และเพิ่มความน่าเชื่อถือในกระบวนการบริหารราชการแผ่นดิน

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า ยังไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้หน่วยงานผู้รับการตรวจสอบต้องปฏิบัติตามข้อเสนอแนะหรือข้อเท็จจริงจากรายงานการตรวจสอบ โดยมีผลผูกพันทางกฎหมาย และไม่มีบทลงโทษสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ละเลย ไม่นำรายงานดังกล่าวมาใช้ในกระบวนการสอบสวนหรือพิจารณาทางปกครอง ซึ่งอาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติ บิดเบือนข้อเท็จจริง หรือกระทำโดยทุจริตเพื่อช่วยเหลือบุคคลไม่ให้ได้รับโทษ หรือได้รับโทษน้อยกว่าที่ควร ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกฎหมาย และก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐและประชาชนในวงกว้าง

3. แนวทางการและมาตรการขององค์กรตรวจสอบต่างประเทศในการนำข้อเท็จจริงตามรายงานผลการตรวจสอบเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวนหรือการพิจารณาทางปกครอง ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

การศึกษารูปแบบจากองค์กรตรวจเงินแผ่นดินต่างประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น แสดงให้เห็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการผลักดันให้หน่วยงานรัฐนำข้อเสนอแนะจากรายงานตรวจสอบไปปฏิบัติ แม้จะไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายโดยตรง แต่ใช้กลไกทางการเมือง สังคม และการติดตามผลอย่างเข้มข้นเป็นแรงกดดัน ดังนี้

สหราชอาณาจักร (National Audit Office: NAO) กำหนดให้มีการเผยแพร่ข้อเสนอแนะและติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐอย่างต่อเนื่องผ่านเว็บไซต์ โดยแสดงสถานะการตอบสนองต่อรายงานการตรวจสอบอย่างชัดเจน เป็นกลไกสร้างความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (สำนักการต่างประเทศ, ม.ป.ป.)

สหรัฐอเมริกา (U.S. Government Accountability Office: GAO) แม้รายงานตรวจสอบจะไม่ผูกพันทางกฎหมาย แต่มีแรงกดดันจากรัฐสภา สื่อ และประชาชนในระดับสูง หน่วยงานรัฐจึงมักดำเนินการตามข้อเสนอแนะเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกตรวจสอบหรือวิจารณ์ ซึ่งอาจกระทบต่อภาพลักษณ์หรือกลายเป็นประเด็นการเมือง (สำนักการต่างประเทศ, ม.ป.ป.)

ญี่ปุ่น (Board of Audit of Japan) หน่วยงานที่ได้รับรายงานต้องจัดทำเอกสารชี้แจงตอบกลับภายในกรอบเวลา หากเพิกเฉยรายงานจะถูกเผยแพร่ต่อรัฐสภาและหน่วยงานงบประมาณในรอบถัดไป พร้อมระบุการดำเนินการแก้ไขหรือการเพิกเฉยไว้ชัดเจน กระบวนการนี้ถือเป็นกลไกควบคุมที่มีระบบและมีผลเชิงบังคับทางปฏิบัติ (สำนักการต่างประเทศ, ม.ป.ป.)

จากแนวทางข้างต้นชี้ให้เห็นว่า แม้รายงานตรวจสอบจะไม่มีผลบังคับทางกฎหมายโดยตรง แต่การวางระบบติดตามผล การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ และการเชื่อมโยงกับกลไกรัฐสภา เป็นวิธีควบคุมที่มีประสิทธิภาพสูง หน่วยงานรัฐจึงมีแนวโน้มปฏิบัติตามข้อเสนอแนะในสัดส่วนที่มาก การนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย ควรครอบคลุมถึงการบัญญัติกฎหมายให้หน่วยงานรัฐมีหน้าที่ตอบสนองต่อรายงานของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน การกำหนดกรอบเวลาชี้แจงผลการดำเนินการ การลงโทษเจ้าหน้าที่ที่จงใจละเว้นไม่ปฏิบัติตาม เพื่อป้องกันการบิดเบือนข้อเท็จจริงและพฤติกรรมทุจริต

แนวทางดังกล่าว จะช่วยให้รายงานของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน มีน้ำหนักในทางปฏิบัติ และเสริมสร้างธรรมาภิบาลในภาครัฐได้อย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผล

รายงานการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) เป็นผลจากกระบวนการตรวจสอบที่มีมาตรฐาน โปร่งใส และเป็นอิสระ จึงถือเป็นพยานหลักฐานเบื้องต้นที่มีน้ำหนัก สามารถใช้ประกอบการพิจารณาและตัดสินใจของหน่วยงานทางปกครองได้อย่างเหมาะสม และแม้รายงานของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน จะไม่ใช่คำสั่งทางปกครองและไม่มีผลบังคับเด็ดขาด แต่ก็ถือเป็น

ข้อเท็จจริงที่ผ่านการตรวจสอบตามมาตรฐานแล้ว จึงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนความถูกต้องในกระบวนการสอบสวนหรือไต่สวน ทั้งยังมีการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงหรือโต้แย้งรายงานดังกล่าว อันสะท้อนถึงหลัก “การฟังความอีกฝ่าย” (audi alteram partem) การนำรายงานดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการสอบสวน ไต่สวน และการพิจารณาทางปกครอง จึงช่วยทำให้เกิดความรอบคอบในการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ สอดคล้องกับหลักนิติธรรม (Rule of Law) และหลักการพิจารณาอย่างเป็นธรรม (Due Process) ซึ่งสะท้อนถึงธรรมาภิบาลภาครัฐ (Good Governance) และทฤษฎีการใช้ดุลพินิจโดยชอบ

ดังนั้น การเพิกเฉยหรือไม่นำข้อเท็จจริงจากรายงานตรวจสอบมาใช้ โดยไม่มีเหตุผลอันชอบยอมเป็นการละเมิดหลักนิติธรรม อาจก่อให้เกิดการตัดสินใจที่ไม่เป็นธรรม และเปิดช่องให้เกิดการบิดเบือนข้อเท็จจริง เช่น การช่วยเหลือผู้กระทำผิดให้พ้นผิด หรือให้รับโทษน้อยลง

แม้ปัจจุบันพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2561 ได้บัญญัติให้หน่วยงานของรัฐนำข้อเท็จจริง ตามรายงานการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน มาใช้ประกอบการสอบสวนหรือไต่สวนแล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติยังขาดมาตรการบังคับและบทลงโทษในกรณีที่เจ้าหน้าที่เพิกเฉยหรือละเลยไม่ปฏิบัติตาม ต่างจากแนวทางในต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ที่แม้รายงานตรวจสอบจะไม่ผูกพันทางกฎหมายโดยตรง แต่มีระบบติดตามผล เผยแพร่สู่สาธารณะ และใช้แรงกดดันจากรัฐสภาและสังคมเป็นกลไกเชิงบังคับ หน่วยงานรัฐจึงมีแนวโน้มปฏิบัติตามข้อเสนอแนะในสัดส่วนสูง

จึงเห็นได้ว่า การไม่หยิบยกข้อเท็จจริงตามรายงานผลการตรวจสอบมาใช้ ไม่ว่าจะด้วยเจตนาหรือความประมาทเลินเล่อ ย่อมทำให้ข้อเท็จจริงที่ตรวจพบไม่ถูกนำไปแก้ไข เยียวยา หรือลงโทษผู้กระทำผิด ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะและงบประมาณแผ่นดิน อีกทั้งสะท้อนปัญหาการใช้ดุลพินิจที่ไม่ชอบ ซึ่งเกิดขึ้นซ้ำซากในระบบราชการไทย จากอคติ การเลือกปฏิบัติ หรือผลประโยชน์ส่วนตน

ดังนั้น การกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนและมีผลบังคับ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐนำข้อเท็จจริงจากรายงานการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน มาใช้ในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง จึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนในการยกระดับธรรมาภิบาลและเสริมสร้างความเป็นธรรมในระบบราชการไทยให้ทัดเทียมมาตรฐานสากล

สรุปผลวิจัย/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลวิจัย

การศึกษาแนวทางการนำข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินไปใช้เป็นหลักในสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวนและการพิจารณาทางปกครอง สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีสำคัญ เช่น หลักนิติธรรม หลักการใช้ดุลพินิจโดยชอบ หลักธรรมาภิบาล หลักฟังความทุกฝ่าย และหลักความเป็นกลาง มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความชอบธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ในการนำข้อเท็จจริงจากรายงานการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ไปใช้ในกระบวนการทางปกครอง แม้กฎหมายปัจจุบันจะมีบทบัญญัติให้ใช้รายงานการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนหรือพิจารณาทางปกครองตามมาตรา 7, 88 และ 99 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน 2561 แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมไปถึงหน่วยงานผู้รับการตรวจสอบและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและยังไม่มีบทลงโทษหรือมาตรการบังคับใช้ที่ชัดเจน ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการละเลยหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงได้ โดยหากพิจารณาแนวทางจากประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ซึ่งใช้กลไกการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ การติดตามผล และแรงกดดันทางสังคม ส่งผลให้รายงานการตรวจสอบที่แม้จะไม่ผูกพันทางกฎหมาย แต่กลับมีประสิทธิภาพสูงซึ่งแนวทางเหล่านี้ควรนำมาปรับใช้ในประเทศไทยควบคู่กับการกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

จากที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงรูปแบบของข้อเสนอแนะทางกฎหมายและแนวทางการกำหนดมาตรการควบคุมและการลงโทษ เพื่อเสนอต่อฝ่ายนิติบัญญัติพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของรัฐ โดยเห็นควรให้มีการเพิ่มบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน โดยให้นำข้อเท็จจริงตามรายงานผลการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินไปใช้ในการสอบสวนหรือไต่สวนและการพิจารณาทางปกครอง ให้ครอบคลุมหน่วยงานผู้รับการตรวจสอบทุกหน่วยงาน และเห็นควรกำหนดบทลงโทษทั้งทางวินัยและทางอาญาที่ชัดเจน สำหรับหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่สอบสวนหรือไต่สวนและการพิจารณาทางปกครอง กรณีที่มีเจตนาไม่นำข้อเท็จจริงตามรายงานผลการตรวจสอบ ของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวนหรือการพิจารณาทางปกครอง อันอาจมีลักษณะเป็นการบิดเบือนข้อเท็จจริง ทั้งพฤติการณ์และเอกสารหลักฐาน ซึ่งอาจเป็นการเพื่อ

ช่วยเหลือผู้หนึ่งผู้ใดมิให้ต้องได้รับโทษหรือให้ได้รับโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนด โดยอาจบัญญัติเป็นข้อกฎหมายดังนี้

มาตรา ... ให้หน่วยรับตรวจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำข้อเท็จจริงตามรายงานผลการตรวจสอบและเอกสารและหลักฐานทั้งปวง ที่ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินจัดส่งให้ เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการตามข้อเสนอแนะและเป็นส่วนหนึ่ง ของสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวนและการพิจารณาทางปกครอง และภายหลังการดำเนินการแล้วเสร็จให้รายงานผลการดำเนินการดังกล่าว ให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินทราบ

หากเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่สอบสวนหรือไต่สวนและการพิจารณาทางปกครองตามวรรคหนึ่งผู้ใด มีเจตนาไม่นำข้อเท็จจริงตามรายงานผลการตรวจสอบ ของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินไปเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวนและการพิจารณาทางปกครองโดยทุจริต ให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินแจ้งให้ผู้รับตรวจดำเนินการทางวินัยแก่เจ้าหน้าที่ผู้นั้น

นอกจากข้อเสนอแนะทางกฎหมายซึ่งเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการควบคุมและการลงโทษตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังเห็นควรให้มีมาตรการหรือแนวทางปฏิบัติควบคู่กันไปกับมาตรการทางกฎหมาย โดยควรกำหนดให้มีแนวทางปฏิบัติเป็นมาตรการในการติดตามผล และกำหนดให้มีการแจ้งผลการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการนำข้อเท็จจริง ที่ตรวจพบตามรายงานผลการตรวจสอบไปใช้ในการสอบสวนหรือไต่สวนและการพิจารณาทางปกครอง และนอกจากนั้น ควรกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อเป็นมาตรการในการเผยแพร่ผลการตรวจสอบให้สาธารณะชนได้รับทราบ เพื่อให้เป็นเสมือนกลไกควบคุมและเฝ้าระวังโดยผู้มีส่วนได้เสียอย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมชัย เบญจกาญจน์. (2562). การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการสอบข้อเท็จจริง ความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่ให้กับบุคลากรของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ใน รายงานการศึกษาตามหลักสูตรการพัฒนานักบริหารระดับสูงสำหรับข้าราชการรัฐสภาสามัญ รุ่น 11. สถาบันพระปกเกล้า.
- ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์. (2554). การใช้และการตีความกฎหมายปกครอง (ตอน 1). เรียกใช้เมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2566 จาก <http://www.public-law.net/publaw/view.aspx?id=1605>

- ณัฐชนน ศิริพงษ์สุรภา. (2564). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุของหน่วยงานของรัฐ: พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2561. (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 10 ก หน้า 1-41 (21 กุมภาพันธ์ 2561).
- ภัทรวิรินทร์ บุญชู. (2562). ปัญหาการควบคุมตรวจสอบวินัยการเงินการคลังของรัฐภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. ใน *ดุสิตนิพนธ์ปริญยานิติศาสตร์ดุสิตบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1-90 (6 เมษายน 2560).
- วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. (2562). *ข้อความคิดและหลักการพื้นฐานบางประการของกฎหมายปกครอง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- สำนักงานการต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). *การศึกษาประเภทการตรวจสอบขององค์กรตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคยุโรป (EUROSAI) ตอนที่ 2*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน.
- สำนักงานการต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). *การศึกษาประเภทการตรวจสอบขององค์กรตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคเอเชีย (ASOSAI) ตอนที่ 2*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน.
- สำนักวิจัย. (2567). *แนวทางการตรวจสอบการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Audit of SDGs Implementation)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน.
- สำนักวิจัย. (2567). *มาตรฐานสถาบันตรวจสอบสูงสุดระหว่างประเทศ รหัส 3000 มาตรฐานการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพการดำเนินงาน (ISSAI 3000 Performance Audit Standard)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน.
- Paul Craig. (2021). *Administrative Law. Ninth edition*. London: Sweet&Maxwell.